

НАЦІОНАЛЬНЕ І РЕГІОНАЛЬНЕ У ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ АНТРОПОНІМІЇ (на матеріалі творів Дмитра Кешелі)

Анотація. У статті розглянуто природу, стилістичні функції літературно-художніх антропонімів та їх значення для створення національно-регіонального колориту. Предметом лінгвістичного аналізу стали власні назви у творах закарпатського письменника Д. Кешелі.

Ключові слова: антропонім, діалектний варіант антропоніма, літературно-художній антропонім, стилістична значущість, характеристична функція, національно-регіональний колорит.

Взаємодія літературної форми української мови та її діалектів – це тривалий і складний процес, який можна простежити на будь-якому мовному рівні, в тому числі й на прикладі пропріальних одиниць. Усі офіційні власні назви у реальному мовленні мають широкий спектр діалектних варіантів.

Діалектне мовлення – одне з найбільш потужних джерел збагачення літературної мови. Використання діалектної лексики в літературних текстах, особливо діалектних варіантів власних назв, є засобом створення мовної картини певного регіону, воно легітимізує зображувані події в просторі і часі. У художньому тексті власна назва набуває численних конотацій, не просто ідентифікує, а «промовляє» до читача, увиразнює художній задум (ідею письменника), стає мовно-естетичним знаком національної культури. Однак скаламучене джерело діалектного мовлення бажаного збагачення для літературної мови, літератури, культури і науки звісно не дасть. Письменник, який прагне перевтілити діалектне мовлення, зробити його засобом мистецтва, мусить осмислити діалект як цілісну систему, як живий організм, як невід'ємну частину національної мови. Художні твори, де письменникам вдалось зберегти красу, неповторність народної говірки, без сумніву, стануть справжнім скарбом для майбутнього покоління українців. І навпаки, твори, в яких діалектна лексика використана безсистемно, без відповідного стилістичного навантаження, як суржик, суттєво втрачають свою естетичну цінність.

Метою нашого дослідження є лінгвостилістичний аналіз діалектних варіантів власних назв, їх характеристичний потенціал у творенні національно-регіонального мовного простору. Матеріалом дослідження стали твори закарпатського письменника Дмитра Кешелі.

Українська художня література останніх десятиліть привертає увагу різноманітністю раніше заборонених тем і майже необмеженим вибором мовних ресурсів для їх реалізації. Ні цензура, ні суворі догми соцреалізму, ні урядові пересліду-

вання не є сьогодні перешкодою у праці з словом. Численні та тривалі ідеологічні заборони деформували природний розвиток української літератури і української літературно-художньої антропонімії, спричинили її одноманітність, шаблонність, своєрідну «неповноту». Наповнення української літератури і відповідно української літературно-художньої антропонімії новим змістом відбувається різними способами.

Загальновідомо, що кожен письменник працює над добором власних назв для персонажів надзвичайно уважно. Вибирати справді є з чого. П. П. Чучка лише до імені *Ганна* наводить понад 70 варіантів у сучасних українських говорах Закарпаття [16, с. 38]. Явище варіативності у системі власних назв розглянуто у праці М. Торчинського «Структура онімного простору української мови. Частина II. Функціонування власних назв» [17, с. 234 – 242]. Регіональні варіанти власних назв дедалі частіше потрапляють у коло наукових зацікавлень: Г. Є. Бучко «Семантична та словотвірна структура сучасних прізвищ Бойківщини», Б. Б. Близнюк «Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитку», С. П. Павелко «Традиція і релігія як мотиви вибору імені у гуцулів», «Подвійні та додаткові імена у гуцулів», «Неофіційні жіночі найменування в антропоніміконі Гуцульщини» та ін.

Діалектна лексика і діалектні варіанти власних назв стали невід'ємним атрибутом художніх творів, у яких зображується побут і культура мешканців різних куточків України. Західноукраїнські говірки майстерно стилізовані у творах І. Франка, В. Стефаніка, Г. Хоткевича, М. Коцюбинського, М. Влад, С. Пушика, Ф. Потушняка, В. Гренжі-Донського, Ю. Станиця, О. Маркуша, П. Міговка, А. М. Матіос та ін. Критерії функціонування діалектних ЛХА у художніх творах висвітлено у працях Л. О. Белея «Назви осіб у драмах І. Франка», «Антропоніми як один із засобів характеристики персонажів М. Коцюбинського», «Особливості вживання антропонімів у творах Ф. Потушняка», А. І. Вегеш «Літературно-художні антропоніми у творах Івана Чендея», Ю. О. Карпенка «М. М. Коцюбинський та І. О. Бунін: Ономастичні паралелі»,

«Функції топонімічних назв у творах О. Ю. Кобилянської (До питання про топонімічну стилістику)», «Топоніміка художнього тексту (на матеріалі повісті О. Ю. Кобилянської «В неділю рано зілля копала...»», О. В. Лавер «Антропонімікон у повістях Г. Хоткевича «Камінна душа» і «Довбуш» як образок до історії Гуцульщини», Т. В. Немировська «Власна назви у творчості М. М. Коцюбинського», Л. М. Полюга «Літературна антропонімія сатиричних і гумористичних творів І. Франка», О. Р. Сколозdra «Онімна та апелятивна номінація особи в малій прозі Івана Франка», О. Чижмар «Специфіка літературно-художньої антропонімії роману М. Томчанина «Жменяки»», Л. Щока «Діалектика національного та регіонального в онімній семантиці літературно-художніх антропонімів І. Чендея», «Структура онімійного простору оповідань Івана Чендея» та інші.

В українській художній літературі маємо чимало прикладів, коли саме ЛХА є найбільш важливим стилістичним засобом для творення національного колориту. Таку функцію виконують, як правило, типові для українського антропонімікону власні назви, в тому числі оніми, які містять у своїй структурі специфічні діалектні риси. Національно значущі ЛХА, як і специфічні етнографізми, під час перекладу художнього твору, щоб не спотворити національно-регіональний фон, лише транслітерують. Про вагу і значення національно значущих ЛХА Л. О. Белей зазначає: «Створення реалістичного антропонімікону твору, який якнайповніше репрезентував би певну націю чи регіон, передбачає не лише знання типових антропонімічних моделей, але й основних, специфічних законів певної мови чи діалекту. Недотримання національного чи регіонального критерію в доборі ЛХА може підірвати довіру до твору в цілому» [1, с. 28]

Регіональні ЛХА у творах письменників, які є носіями певної говірки, є явищами природними і, зрозуміло, поширеними, нерідко ЛХА-діалектизми у творі набувають додаткових конотацій, як у І. Франка, В. Стефаніка, С. Пушика, Р. Федоріва тощо. М. Коцюбинському та Г. Хоткевичу до написання творів на гуцульську тематику довелося ретельно готуватись. М. Коцюбинський перед створенням «Тіней забутих предків» збирає «солідні списки типових гуцульських прізвищ та імен з їх дериватами, неповторні гуцульські кличні форми, що обриваються наголошеним голосним: *Мари! Семе! Мико! Гафі! Ива!* Як бачимо, письменник дбайливо піклувався про оніми своїх творів» [7, с. 97]. Г. Хоткевич гуцульську говірку уважно записував з уст горян. Його повісті «Камінна душа» і «Довбуш» репрезентують різні моделі власних назв, типових для Гуцульщини. Автор вмів і послідовно ввів у контекст своїх творів найкolorитніші гуцульські прізвища (*Срібнарчук, Демчук, Крицук, Химчек, Мочернак* та ін.), популярні серед

гуцулів імена (*Анниця, Олена – Єлена*), усічені форми кличного відмінка (*Адно', Мико'*), орудного відмінка (*Катеринков, Василинков*), відтворив у мовленні персонажів типові фонетичні риси гуцульські говірки (перехід а в е після шиплячих і м'яких приголосних (*Марусяк – Марусек, Туняк – Тунеків, Химчек*, перехід е в і: *Олень – Олінь, в Оліне*). Регіонально марковані прізвища опришків, народних месників, окремі з яких супроводжуються мікротопонімами Гуцульщини, не тільки дають уявлення про локалізацію подій – вони стали чи не найважливішим художнім засобом, що легітимізує персонажів. [8, с. 122]

Закарпатські діалектні варіанти власних назв вмотивовано і художньо осмислено відтворені у творах Ф. Потушняка, В. Гренжі-Донського, Ю. Станинця, О. Маркуша, П. Міговка та ін. Ю. Станинець збагатив український літературно-художній антропонімікон колоритними варіантами імен: *Юра – Юро; Анна – Анночко, Нуцько* («Червона йонатаночка»); *Василина – Василено, Цильо, Цилько* («Юра Чорний»). Особливо цікавою і оригінальною є багаторівнева структура ЛХА – неологізму *Йонатанка*: «Яблука продали? – питався Юра, хоч знав добре, що не продані, але сяк мав можливість подивитися на яблука, в столу, не так на червоні йонатанки, як на *Йонатанку*, що прищурилась між ними» («Йонатаночка»).

Д. Кешеля – один із найбільш відомих сучасних письменників Закарпаття. Його творчий доробок – це оповідання, новели, повісті, романи, драматичні твори, сценарії для кінофільмів. Творчість письменника вже давно є об'єктом літературознавчого аналізу [5; 11]. Мовні ресурси у творах Дмитра Кешелі потребують окремої уваги. Результати своїх спостережень над розвитком літературно-художнього антропонімікону Д. Кешелі висвітлила О. М. Чижмар у статті «Літературно-художня антропонімія Дмитра Кешелі: від реалізму до псевдопостмодернізму» [15, с. 141].

Один із останніх романів письменника «Запишіть у свідки мої сльози...» (2011) відтворює антропонімікон також у душі реалістичних традицій закарпатоукраїнської літературно-художньої антропонімії. Однак роман постав на основі повісті-балади «Коли заговорить каміння», опублікованої 1988 року. Відредагований текст, тобто роман «Запишіть у свідки мої сльози» від повісті відрізняється назвою, наявністю колядок і події відбуваються на Різдво, а не на Новий рік. До речі, це не єдиний твір Д.Кешелі виданий під іншою назвою: повість «Державна копоня» опублікована 1993 року, а в 1997 публікується як частина роману із народного життя «Жіванський світ», «Збийвіч, або ж Кіна не буде» вийшло друком 1999 року, «Чим би не бавилися пани, лем би не було війни» – 2003 року, а 2005 року обидва твори видані як частини одного роману. Збірка новел «І в смерті були твої очі» – видання 2004 року і містить новели, запозичені і з повісті-балади «Коли заговорить

каміння», і з повісті «Прирічанські характери, або Життєпис аборигенів безсмертного села». Причина такого дублювання – це предмет іншого дослідження, але ця обставина ускладнює аналіз та оцінку мовотворчості автора.

Літературно-художній антропонімікон роману «Запишіть у свідки мої сльози» справді правдиво відображає традиційні серед закарпатців власні назви – імена, прізвиська, андроніми. Офіційні імена та їх суфіксальні варіанти залежно від контексту набувають різного ступеня емоційних відтінків: *Митро, Митрику; Андрій, Андрійку; Семен, Симку; Василь, Василю, Васильку; Петро, Петре, Петрику; Михайло, Михайле; Магдаліна, Магдаліно; Калина, Каліно; Ганна, Ганно; Марія, Маріє, Марько*. Демінутивні імена в особливо емоційному контексті супроводжуються апелятивами, характерними для закарпатських конструкцій звертання: *Митрику золотенький (солоденький), Митрику, дитино золота; няньку, дідику*. Апелятиви при іменах можуть вказувати на сімейний чи родинний стан персонажа, серед таких апелятивів автор використовує літературні і діалектні назви: *баба Калина, дідо Василь, тітка Йолана, вуйко Михайло, вуйко Семен*. Багаторівневе емоційно-експресивне навантаження містить ЛХА *Михайло* – це ім'я особливого персонажа, який пройшов дорогами Другої світової війни, вижив і оскільки воював не на боці комуністів, то змушений був податися «через Чортів хребет на Станіславщину до повстанців», зрештою наважується на братовбивство. Роман присвячено братові Д. Кешелі також Михайлові. Присвята та емоційні епізоди викликають широкий спектр асоціацій ЛХА *Михайло*.

Основним виразником регіональної значущості у творі виступають специфічні закарпатські прізвиська, андроніми, антропоформули «прізвисьце+ім'я»: *Пастеляк, Петах, Петруцак, Русин, Байзю, Ковач, Петро Дзьобак, Ганна Дзьобачка, Марія Васильюня, Олена Журило, Швайличка, Кривулячка, Легезаня, охоронець Петро Недійда, листоноша Василь Гробар, чередар Іван Пішта, Петро і Марта Галаси, Штефан Цар*. Майже усі прізвиська персонажів та андроніми, сформовані на базі закарпатського антропонімікону, свідченням цього виступає історико-етимологічний словник П. П. Чучки «Прізвиська закарпатських українців» [17]. Письменник для створення національного колориту підібрав регіональні прізвиська з прозорою доантропонімічною семантикою, що не лише формують національний колорит роману, але доповнюють характеристику образу. Наприклад: *Журило* – жінка-вдовиця, *Гробар* – листоноша, який під час війни розносив похоронки, *Дзьобак* – напівказковий персонаж, людина-птаха, він мав «величезні вільні крила», щоб допомагати, але через людську ненаситність загинув, для вільних крил «тяжким виявилось мертве небо», *Цар* – верховинець, або можливо узагальнений образ гордих верховинців, які у великому горі і стражданнях не

втратили людяності: «І хоч життя зігнало їх із Верховини, воно не могло примусити спуститися із вершини честі і впасти безпомічно на коліна перед вівтарем жорстокої долі» («Запишіть у свідки»). Літературно-художній антропонімікон роману «Запишіть у свідки мої сльози» є свідченням клопіткої і довготривалої роботи письменника над словом, особливо над власними назвами.

Твори Д. Кешелі, написані після 1990 року, викликають досить суперечливі думки і про мотиви вибору ЛХА, і про їх функції у тексті. Мова про твори «Жіванський світ», «Політ співочого каміння, або Не кажи «гоп!», доки не перескочиш Чоп!», «Видіння зрячої води, або ж Дурний Іван стріляє, а Богонько кулі направляє», «Чим би не бавилися пани, лем би не було війни!», «Осінь Великих Небес, або Прирічанські характери». У цих художніх текстах спостерігаємо кардинальну зміну мистецьких принципів Д. Кешелі. Справедливу критичну оцінку щодо використання письменником онімійних ресурсів у романі «Жіванський світ» подала О. Чижмар «...у романі «Жіванський світ» Д. Кешелі не вдалося у дусі постмодернізму створити єдину онімійну систему на базі гетерогенних та гетерохронних антропонімів» [15, с. 142]. У висновку статті дослідниця наголошує на здатності автора швидко змінювати естетичні критерії творення літературно-художнього антропонімікону: «Якщо літературно-художній антропонімікон ранніх прозових текстів відзначається реалістичною правдивістю та стилістичною виразністю, то власні назви персонажів романів «Жіванський світ», «Видіння зрячої води, або ж Дурний Іван стріляє, а Богонько кулі направляє» виявляють тривожну тенденцію автора до регіоналізації, а також примітивізації естетичних засад творення літературно-художньої антропонімії, викликані, очевидно, ідеологічними симпаніями прозаїка» [15, с. 143].

Романи Д. Кешелі «Політ співочого каміння, або Не кажи «гоп!», доки не перескочиш Чоп!», «Видіння зрячої води, або ж Дурний Іван стріляє, а Богонько кулі направляє», «Чим би не бавилися пани, лем би не було війни!» містять однотипну, схематичну антропонімічну систему, центральні персонажі цих творів мають одні і ті ж імена: хлопець-підліток, від імені якого ведеться розповідь, називається *Митро*, його дідусь – дід *Соломон*, бабуся – баба *Фіскарюшка* (інколи *Марька*), його учитель – пан учитель *Іштван Фійса*, коханка учителя – *Анця Гатьошка*. Коментарі чи розміковування Д. Кешелі стосовно ролі і призначення своїх творів переказує О. Ігнатович на основі інтерв'ю з письменником: «У кожній дорослій людині повинна жити дитина», - розмірковує Дмитро Кешеля. І його герой-хлопчик, «який може асоціюватися зі мною, а може і ні» (коментує письменник), допомагає дорослому оповідачеві віднайти себе, що означає відкинути образи на світ, знайти причини незадоволеності і зуміти пробачити собі

самому, а відтак і іншим. У романах «Чим би не бавилися пани, лем би не було війни!», «Видіння зрячої води...», «Осінь великих небес...» саме відбувається процес очищення» [5, с.12]. Однак на прикладі інтерпретації власних назв у названих художніх текстах дуже важко зрозуміти добрі наміри автора до очищення. Наприклад, дід головного героя, крім найбільш частотного ЛХА *Соломон*, ідентифікується діалектним *Мішко*, одиничним офіційним *Михайло Слов'янин*, супроводжуються ці назви таким контекстом: *неборе Мішку, Мішку недороблений, цуцлику повчанський, лепавий борсуче, «гігант курвацької мислі дід Соломон...смачно захропів біля дорогої серцю печі» («Видіння»)*. Порівняймо також батьківське звертання до головного героя: «Мамо, осел рогатий уже встав, марішку'му зелену? – гукає із сіней батько. Осел рогатий – це я»; звертання учителя: «злودیю короставий», «китайський шулю», «гунцуте-вілагу», «мальфуне таркастий», «збийвіче» («Збийвіч»); дід про свою дружину: «моя стара», «стара мара», «моя босорканя», «стара чортиця», «стара балячка» («Жіванський світ»). У романі «Видіння зрячої води...» ми, на жаль, не зафіксували жодних здрібніло-пестливих утворень (на зразок діал. *дідику*), які б виражали природні, людські, доброзичливі стосунки між внуком і дідом. Саме по собі напрошується запитання: чому персонаж, який уособлює звичайного закарпатського селянина (бо ж роман з народного життя), заслужив саме на таку ідентифікацію, хай навіть і художню? Не вмотивованим залишається ЛХА *Фіскарюшка* (від діалектизму *фіскарюш*, запозиченого з угор. *Fiskalis* – адвокат [9, с. 331 – 332]) пейоративними та зневажливо фамільярними є також ЛХА – назви родичів та односельчан: учитель – «мій духовний наставник, великий цимбора бідних і принижених, дорогогий учитель і сусіда пан *Фийса*», «фрасоватий пан *Фийса*...колишній Казанова», другий дід – дід *Петро*, дід *Наполійон*, інші родичі – нанашкуля (кума) *Гітлерка*, кума *Кутузовка*, сваха *Клара Цеткіна*, сваха *Піпондячка* на прізвисько *Принцеса*, баба *Ержа Герцузька*, на прізвисько *Скипидарка*, жона *Морішка* на прізвисько *Роза Люксембург*, тітка *Маргарита* (і почергово *Моргіта*), стрийна *Мікроба*, двоюрідний брат *Семен Лилик* на прізвисько *Карл Маркс*, син *Семен* на прізвисько *Черчіль*, кум *Семен Шитиминя* на прізвисько *адмірал Хорті*, голова сільради на прізвисько *Австрійський Пірат*, голова колгоспу *Катерина* з прізвиськом *імператриця Катерина II*, бухгалтер *Рахувниця*, начальник райвідділу культури *Андрій Гардубей* на прізвисько *Пуцлик*, політрук *Пікниця*, начальник районної міліції *Альоша Грібов* на прізвисько *Парадичка*, секретар парторганізації *Крумпланик* на прізвисько криволабий *Гебельс*. («Видіння»). ЛХА-прізвиська, особливо прізвиська відомих історичних осіб до художньо-стилістичної характеристики персонажа не прив'язані: не зрозуміло, наприклад, чому один

селянин *Семен* має прізвисько *Черчіль*, а інший селянин також *Семен* – прізвисько *Карл Маркс*... Якщо в умовах комуністичної дійсності було традицією називати ворогів радянської влади прізвищами і прізвиськами з прямим пейоративним доантропонімійним значенням (у А. Головка куркулі *Гнида*, *Матюха*, *Огур*), то в антропонімійній системі художніх творів Д. Кешелі зневажливі ЛХА переважають: голова колгоспу *Іван Шайта* (шайта – метрове розколоте поліно [13, с. 102]) («Чим би»), фронтовик *Іван Штрімфля* (штрімфлі – шарпетки [12, с. 425]) («Чим би»), учитель *Фийса* (фийса – сокира [12, с. 398], селянин *Пічкарь* (Пічкарь [Пічкарь] від апелювання пічкарь: «пічник», «лежень», «кирпата людина», «вид риби» [17, с.453], учителька початкових класів Віра Петрівна *Перебзьяк* (непоширені застар. варіанти *Перебзьяк*, *Перебздяк*, осучаснений варіант *Перевзьяк* [17, с. 437] та ін.

Знакове для художньої літератури ім'я *Соломон* (символ мудрості, своєрідного менталітету, осмислення життя тощо) присвоєне одному з головних персонажів, для якого основна життєва позиція («основна філософія») – це байдужість, пристосуванство і невиправданий лібералізм, породжений повоєнними депресивними настроями: «Пане офіціре (до радянського офіцера), майте розум, – заволав дід. – Та я не лем сліпий і глухий, а ще й дурний!.. Най вам скаже дівчак: мене всю жизнь даже баба називає сліпим кротом, глухим биком і дурним цапом! Я што увиджу і учую – нараз у мені вмирає! Із мене і кліщами слова не витягнеш!» («Політ»); «От, неборику, так і жиємо – не то на чужій, не то на своїй землі. А ще ліпше сказати – жиємо на дивній землі: сонце зустрічаєш під одними прапорами, а проводиш уже під іншими... А ти у своїй хижі ще й мусиш перед кожним чужаком виправдовуватись, чому служив попередньому панові» («Політ»).

Як бачимо, таку суміш (часто орфографічно помилкових [Про орф. помилки див. О. Чижмар]) власних назв важко назвати антропонімійною системою роману з народного життя.

За структурою емоційно-експресивні власні назви у звертаннях насправді часто вживаються у зовсім протилежному значенні: «Ні, *Петрику*, *золотий*. Я вас кликав через вашого дуже розумного уверх ногами онука *Митрика*, – іронічно прорезюмував учитель» («Чим би»); «*Фийса*, тремтячи зі злості, ... запитав: «А ти, *дорогий Митрику*, часом не пам'ятаєш...» («Чим би»)

Практиковане Д.Кешелею дублювання творів під різними назвами, велика кількість вульгарної та обсценної лексики нагадує підступну політику лінгвоциду, яку щодо української мови практикувала царська Росія та СРСР. Так, у 1864 році барон Корф розробив програму протидії впливові українофілів у Малоросії шляхом «наводнення края до чрезвычайности дешёвыми русскими книгами», що, на його думку, «лишило бы малороссийскую

літературу шансов сколько-нибудь существенно расширить круг читателей» [4, с. 21]. У радянський період масову культуру, особливо комедійні жанри використовували як метод фальшування дійсності і поширення таких стереотипів, які б виховували слухняний натовп. Детально про маніпуляційні технології комуністичного режиму на матеріалі кінопродукції відомого дуєту Тарапуньки і Штепселя проаналізувала Л. Масенко у статті «Сміхова культура як стратегія приниження мови в ситуації субординативного білінгвізму»: «Оскільки в мовному вираженні комедійний дует будувався на двох мовах і одна з них була представлена літературним стандартом, а друга ненормативним мішаним варіантом, у підсвідомість масового глядача «ненав'язливо» вводилось сприйняття російської мови як норми спілкування, а української – як її порушення» [10]. Використання суржику на тлі літературної російської мови продовжується і в сучасному українському масмедійному просторі. В деяких художніх творах відбувається також заміна суржилом діалектного мовлення, при цьому суржикові діалоги відтворено як діалоги говірки, створюється ефект псевдоговірки.

Дуже показово, що на особливості лексики літературних текстів Д. Кешелі, зокрема романів «Госундрагоші», «Жіванський світ», «Збийвіч, або ж Кіна не буде», звернув увагу «русинський» мовознавець М. Капраль, який трактує мовлення та ймення героїв як свідчення існування так званої русинської мови [6].

Художня література – це передусім мистецтво, це школа для виховання мовної особистості, для збереження національних традицій, для формування мовного смаку. Літературно-художні антропоніми за своєю природою у свідомості читача перевтілюються у символи, мовні знаки, їх зберігатиме пам'ять довше, ніж зміст тексту. ЛХА у

творах, які Д. Кешеля створив у ще радянський період попри комуністичну цензуру є художньо довершеними і «промовляють» до читача чистою і незалежною думкою. Проведений аналіз літературно-художньої антропонімії романів «Політ співочого каміння, або Не кажи «гоп!», доки не перескочиш Чоп!», «Видіння зрячої води, або ж Дурний Іван стріляє, а Богонько кулі направляє», «Чим би не бавилися пани, лем би не було війни!» показує очевидні ознаки деградації Д. Кешелі у плані мовотворчості: маючи добру філологічну освіту, письменник публікує одні і ті ж твори під різними назвами, з-понад 11 500 прізвищ закарпатських українців та 2200 варіантів імен, які реалізуються у народних говорах Закарпаття, для творення літературно-художньої антропонімії автор обирає в основному пейоративні та зневажливо-фамільярні варіанти власних назв, не вмотивовано застосовує прізвиська (назви політичних діячів у ролі прізвищ не є типовим явищем в антропонімії Закарпаття), у діалогах, у конструкціях звертання власні назви супроводжуються в основному вульгарною лексикою. На відміну від І. Франка, В. Стефаніка, М. Коцюбинського, Г. Хоткевича, Ю. Станинця та багатьох інших письменників, які за допомогою діалектних варіантів власних назв увиразнюють національно-регіональний колорит, правдиво відтворюють конотативно-асоціативне багатство прізвищ і прізвищ та емоційно-експресивний потенціал іменних варіантів, Д. Кешеля, можливо, відповідно до політичних уподобань, формує і популяризує у творах «Політ співочого каміння, або Не кажи «гоп!», доки не перескочиш Чоп!», «Видіння зрячої води, або ж Дурний Іван стріляє, а Богонько кулі направляє», «Чим би не бавилися пани, лем би не було війни!» штучний літературно-художній антропонімікон.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белей Л. О. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX – XX ст. – Ужгород, 1995. – 119 с.
2. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. – Ужгород, 2002. – 175 с.
3. Вегеш А. І. Традиції та новаторство української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби. – Ужгород, 2012. – 270 с.
4. Зубков М. Г. Українська мова: Універсальний довідник. – Харків: ВД «ШКОЛА», 2006. – 496 с.
5. Ігнатович О. С. Коли у свідках співоче каміння // Д. М. Кешеля. Запишіть у свідки мої сльози: романи з народного життя / Д. Кешеля; передм. О. С. Ігнатович. – Ужгород: ТДВ «Патент», 2011. – С. 5 – 20.
6. Капраль М. Венгерський суффікс –as в карпаторусинських текстах. – *Studia Slavica Hung.* – 2002. – 47/1-2. – С. 73 – 85.
7. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика: Збірник статей. – Одеса: Астропринт, 2008. – 328 с.
8. Лавер О. В. Антропонімікон у повістях Г. Хоткевича «Камінна душа» і «Довбуш» як образок до історії Гуцульщини // У силовому полі мови. *Інні Петрівні Ченізі* / Ін-т укр. мови НАН України: упорядн.: Г. В. Воронич. – К.: КММ, 2011. – С. 116 – 122.
9. Лизанець П. Українські південнокапартські говірки Затисся Виноградівського району Закарпатської області. – Ужгород: Карпати, 2008. – 440 с.
10. Масенко Л. Сміхова культура як стратегія приниження мови в ситуації субординативного білінгвізму // Мова і суспільство. – 2011. – Вип. 2. – С. 93–100. / sociolinguistics.lnu.edu.ua/ua/issues/02/13.pdf
11. Ребрик І. Кола на воді // Екзиль. – 2007. – № 8. – С. 32.

12. Сабадош І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. – Ужгород: Ліра, 2008. – 480 с.
13. Сабадош І. В. Українська лексика в просторі і часі: збірник праць / Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2015. – 688 с.
14. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови. Ч. II. Функціонування власних назв: монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 374 с.
15. Чижмар О. М. Літературно-художня антропонімія Дмитра Кешелі: від реалізму до псевдопостмодернізму // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (збірник наукових праць). Випуск 13./ Відп. ред. І. В. Сабадош. – Ужгород, 2009. – С. 141 – 142.
16. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. – Ужгород, 2008. – 671 с.
17. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. – Львів: Світ, 2005. – 704 + XLVIII с.

СКОРОЧЕННЯ НАЗВ ДжЕРЕЛ

- А земля – Кешеля Д. М. А Земля таки крутиться: Повість. Оповідання. – Ужгород: Карпати, 1985. – 272 с.
- Пора – Кешеля Д. М. Пора грибної печалі: Повісті. Оповідання. – Ужгород: Карпати, 1988. – 292 с.
- Жіванський світ – Кешеля Д. Жіванський світ. – Ужгород, 1997. – 188 с.
- І в смерті – Кешеля Д. М. І в смерті були твої очі: Осінні сповіді. – Ужгород, 2004. – 180 с.
- Осінь – Кешеля Д. М. Осінь Великих Небес, Або прирічанські характери. Трагікомічні романи. Післяслово Д. Федаки, О. Ігнатович. – Ужгород: Карпати, 2005. – 408 с.
- Чим би – Кешеля Д. М. Чим би не бавилися пани, лем би не було війни! // Кешеля Д. М. Осінь Великих Небес, Або прирічанські характери. Трагікомічні романи. Післяслово Д. Федаки, О. Ігнатович. – Ужгород: Карпати, 2005. – 408 с.
- Видіння – Кешеля Д. М. Видіння Зрячої води, або ж Дурний Іван стріляє, а Богонько кулі направляє. – Ужгород: Карпати, 2007. – 184 с.
- Запишіть у свідки – Кешеля Д. М. Запишіть у свідки мої сльози: романи з народного життя / Д. Кешеля; передм. О. С. Ігнатович. – Ужгород: ТДВ «Патент», 2011. – 320 с.
- Політ – Кешеля Д. М. Політ співочого каміння, або Не кажи «гоп!», доки не перескочиш Чоп! // Кешеля Д. М. Запишіть у свідки мої сльози: романи з народного життя / Д. Кешеля; передм. О. С. Ігнатович. – Ужгород: ТДВ «Патент», 2011. – 320 с.
- Йонатаночка – Станинець Ю. І. Червона йонатаночка: Вибрані твори / Передмова Наталії Ребрик. – Ужгород: Гражда, 2011. – 640 с.

Oksana Laver

*National and regional peculiarities of belle-lettre personage proper name
(based on the works of Dmytro Keshelya)*

Summary. The article is devoted to the nature, stylistic functions of anthroponyms and their role in creating of the national and regional peculiarities. Proper names in the works of the Transcarpatian writer D. Keshelya are the objective of the linguistic investigation.

Key words: anthroponym, dialect variant of the anthroponym, belle-lettre personage proper name, stylistic value, characteristic function, national and local peculiarities.

Одержано 25.05.2016 р.